

มูลนิธิพัฒนารักษ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมชนบท

สุดจิต นิमितกุล¹

1. มูลนิธิพัฒนารักษ์ได้จัดตั้งขึ้นมาเป็นเวลากว่า 10 ปีแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์ตรงกับชื่อของมูลนิธิ คือ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทุกประเภททั้งทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรมนุษย์และอื่น ๆ ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางมาก ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์ความดีงามของประเทศ
  - มูลนิธิพัฒนารักษ์ได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชนบททางไกล โดยเฉพาะชายแดนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันตก
  - มูลนิธิพัฒนารักษ์ ได้ยื่นการจดทะเบียนและก่อตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อ ปี 2543 **พัฒนารักษ์** มาจากคำว่า **พัฒนา กับ อนุรักษ์** มารวมกันด้วยความตั้งใจว่าจะเป็นองค์กรที่ทำงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการรักษาสิ่งแวดล้อม ของประเทศ/ชุมชน ไปพร้อมๆกัน ปัจจุบันมูลนิธิพัฒนารักษ์มีสำนักงานภาคสนาม อยู่ที่อำเภอสังขละบุรี อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ และอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนสำนักงานกลางอยู่ที่ หมู่บ้านเคซี ถนนสุวินทวงศ์ อำเภอหนองจอก กรุงเทพมหานคร
2. **ทำไมต้องทำงานในพื้นที่ชายแดน** สาเหตุที่มูลนิธิพัฒนารักษ์เลือกทำงานในพื้นที่ชายแดน เนื่องจาก
  - มีคนด้อยโอกาสจำนวนมากอาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดน และคนเหล่านี้มักจะเข้าไม่ถึงบริการของภาครัฐ เช่นการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีพ การรักษาพยาบาล หรือสิทธิด้านอื่นๆ
  - ในพื้นที่ชายแดนมักเป็นเขตชนบท การเดินทางลำบาก เจ้าหน้าที่ของรัฐมีจำนวนน้อย และถนัดงานเชิงรับมากกว่างานเชิงรุก ในขณะที่ปัญหาในพื้นที่ชายแดน มักเป็นปัญหาที่

¹ ประธานมูลนิธิพัฒนารักษ์

ซับซ้อน ต่อเนื่องกัน เช่น การเข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย การละเมิดทางเพศ การใช้ความรุนแรง การละเมิดสิทธิมนุษยชน และปัญหาความยากจน

- ตามพื้นที่ชายแดน ยังคงมีโรคระบาด โรคตามฤดูกาล หลายชนิด ซึ่งถ้าหากว่ามีการป้องกันในพื้นที่ชายแดนได้ดี จะช่วยป้องกันการระบาดของโรคในพื้นที่ได้ เช่น มาลาเรีย โปลิโอ อหิวาตกโรค หวัดนก จึงมีความจำเป็นต้องรณรงค์ในการป้องกันกำจัดอย่างต่อเนื่อง
- ในพื้นที่ชายแดน มักมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งคนเหล่านี้ยังมีอุปสรรคทางภาษา วัฒนธรรม การศึกษา ความยากจน ทำให้มีคนจำนวนมากมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อไวรัส-เอดส์ และเมื่อติดเชื้อแล้วก็ไม่มีความหวังที่จะให้คำแนะนำ และช่วยเหลือ

3. ผู้ได้รับผลประโยชน์จากการทำงาน มูลนิธิพัฒนารักษ์ทำงานกับผู้ด้อยโอกาสและหน่วยงานตามพื้นที่ชายแดน ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ ดังนี้

- ผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี-เอดส์ และเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเชื้อ เอชไอวี
- ประชากรพลัดถิ่นและแรงงานข้ามและประชากรที่ได้รับผลกระทบจากการสู้รบระหว่างกองกำลังของชนกลุ่มน้อย กับรัฐบาลของประเทศเพื่อนบ้าน
- บุคคลพื้นที่สูงและประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งคนยากจนที่อยู่ในชุมชนตามตะเข็บชายแดนของประเทศ
- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขต่างด้าว และแกนนำในระดับชุมชน เป็นต้น

4. กรรมการบริหารของมูลนิธิพัฒนารักษ์ในปัจจุบัน

- นายสุดจิต นิमितกุล ประธานกรรมการ
- นายอาทิตย์ บำรุงเชื้อ รองประธานกรรมการ
- นายฟิลิป สวิง โรเบิร์ตสัน เจอา กรรมการ
- นายสตีเฟน เจมส์ แคสกี กรรมการ
- พันเอกยศพันธ์ แจ้งยอดสุข กรรมการและเหรัญญิก
- นางสาวสุรธานี ภูสุวรรณ กรรมการและผู้ช่วยเหรัญญิก
- นายเสรี ทองมาก กรรมการและเลขานุการ
- นายสุรเชษฐ เจริญดำรงพร กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

5. กิจกรรมหลักๆ ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน มูลนิธิพัฒนารักษ์ดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ชายแดน กิจกรรมๆ

5.1 การส่งเสริมการผลิตอาหารตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- **สถานการณ์ :** ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ และประชากรพลัดถิ่นส่วนมากจะพึ่งพาการหาอาหารประจำวันจากธรรมชาติ ส่วนมากไม่มีที่ดินเพื่อการผลิตและยังขาดทักษะในการผลิตอาหาร
- **การดำเนินงานปัจจุบัน :** การให้ความรู้โดยการจัดตั้งศูนย์สาธิตการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินการฝึกอบรม เพื่อส่งเสริมการผลิตอาหาร เช่นการปลูกผักปลอดสารพิษ การเลี้ยงปลา เลี้ยงหมู เลี้ยงกบ เลี้ยงไก่ การทำปุ๋ยหมัก โดยเน้นการผลิตซึ่งใช้ที่ดินน้อย รวมทั้งการใช้สารจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการรักษาและฟื้นฟูสภาพแวดล้อม มีผู้เข้ารับการฝึกอบรมและรับการส่งเสริมเพื่อดำเนินกิจกรรมไม่น้อยกว่า 1,000 คน ต่อ ปี
- **แผนการดำเนินงานในอนาคต :** จะฝึกและสนับสนุนแกนนำในระดับชุมชนให้เป็นครอบครัวตัวแบบ ให้ทำการผลิตอาหารเพื่อเป็นรูปแบบแก่ครอบครัวอื่นๆ ให้ได้อย่างน้อยปีละ 500 ครอบครัว รวมทั้งให้มีคนเข้ารับการฝึกอบรมและการดูงานภายในศูนย์ โดยการจัดงานเกษตรแฟร์ ซึ่งจะมีคนได้รับประโยชน์ไม่น้อยกว่าปีละ 2,000 คน

5.2 การสร้างเสริมสุขภาพ

- **สถานการณ์ :** ประชาชนชายขอบ ส่วนมากยังเข้าไม่ถึงข้อมูลเพื่อการดูแลสุขภาพ รวมทั้งยังเข้าไม่ถึงสิทธิในการรับบริการสุขภาพ ตามนโยบายสุขภาพดีถ้วนหน้า
- **การดำเนินงานปัจจุบัน :** การณรงค์เพื่อการป้องกันมาลาเรีย การส่งเสริมการการปรับปรุงอนามัยสิ่งแวดล้อม โดยการสร้างส้วม การสนับสนุนถังขยะ เป็นต้น การส่งเสริมโภชนาการเด็ก การให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพขั้นพื้นฐาน การรณรงค์เพื่อสร้างเสริมสุขภาพะ การส่งเสริมอนามัยสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมกิจกรรมอนามัยเจริญพันธุ์ รวมทั้งการวางแผนครัว
- **แผนการดำเนินงานในอนาคต :** การพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครแรงงานข้ามชาติและแกนนำระดับชุมชน ให้มีความตระหนักเกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพ การวางแผนครอบครัว และสร้างความกล้าในการเข้ารับการรักษาจากหน่วยให้บริการสุขภาพ

5.3 การสร้างโอกาสทางอาชีพให้แก่กลุ่มสตรีและชุมชน

- **สถานการณ์ :** ผู้หญิงต้องทำงานหนักทั้งงานในบ้านและงานในแปลงเกษตร แต่เป็นงานที่ไม่ค่อยเห็นรายได้เป็นตัวเงิน ในขณะที่ผู้ชายออกไปทำงานนอกบ้านมีรายได้ ผู้หญิงจึงมีอำนาจในการต่อรองน้อยกว่าผู้ชาย

- **การดำเนินงานปัจจุบัน** : การส่งเสริมอาชีพให้ผู้หญิงมีรายได้ ด้วยการส่งเสริมงานทอผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ การเย็บผ้า การแปรรูปผ้า รวมทั้งการประสานกับตลาด เพื่อให้สามารถส่งขายได้อย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันมีสตรีในประมาณ 10 หมู่บ้าน 200 ครอบครัว มีรายได้อย่างต่อเนื่อง (500-1,500 บาทต่อเดือน) จากการร่วมผลิตผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ
- **แผนการดำเนินงานในอนาคต** : การพัฒนาทักษะและวินัยในการผลิต ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า ได้ทันตามเวลาที่กำหนด รวมทั้งให้สมาชิกกลุ่มสตรีมีส่วนร่วมในการคัดกรองคุณภาพของชิ้นงานมากขึ้น

5.4 การรณรงค์เพื่อป้องกันเอดส์และการดูแลผู้ติดเชื้อ การติดตามดูแลและผู้ที่อยู่ร่วมกับเชื้อเอชไอวี-เอดส์ และผู้ที่ได้รับผลกระทบ รวมทั้งการรณรงค์เพื่อแก้ปัญหาเอดส์อย่างมีส่วนร่วม

- **สถานการณ์** : ปัจจุบันการติดเชื้อเอชไอวีเอดส์รายใหม่ในประเทศไทยประมาณ 11,000 คนต่อปี แต่สถิตินี้ไม่รวมแรงงานข้ามชาติที่มาทำงานในประเทศไทยซึ่งส่วนมากเป็นกลุ่มประชากรในวัยเจริญพันธุ์ และยังมีพฤติกรรมทางเพศเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวี เอดส์ และยังไม่ถึงบริการสาธารณสุข
- **การดำเนินงานปัจจุบัน** : มูลนิธิพัฒนารักษ์เป็นองค์กรภาคีของโครงการป้องกันเอดส์ในกลุ่มแรงงานข้ามชาติ ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ทำงานเพื่อป้องกันเอดส์ในกลุ่มแรงงานข้ามชาติใน 36 จังหวัดของประเทศไทย กิจกรรมหลักๆของโครงการคือการจัดกิจกรรมกลุ่มย่อยเพื่อให้แรงงานเข้าใจเกี่ยวกับเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การกระจายถุงยางอนามัย การให้คำปรึกษาเพื่อการตรวจเลือดโดยสมัครใจ การส่งต่อเพื่อการรักษาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การประสานหน่วยงานให้บริการ เพื่อการจัดบริการที่เป็นมิตรแก่กลุ่มแรงงานข้ามชาติ รวมทั้งการออกเยี่ยมให้อาหาร ให้กำลังใจดูแลสุขภาพแก่คนที่ติดเชื้อเอชไอวี ปัจจุบันมูลนิธิพัฒนารักษ์ทำงานให้ความรู้แก่แรงงานข้ามชาติปีละ ประมาณ 10,000 คน แจกถุงยางอนามัย ปีละ 150,000 ชิ้น และดูแล ผู้ติดเชื้อโดยการเยี่ยมบ้าน จำนวน 80 คนอย่างต่อเนื่อง
- **แผนการดำเนินงานในอนาคต** : การพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครแรงงานข้ามชาติ และการประสานหน่วยงานให้บริการเพื่อให้มีส่วนร่วมในการให้บริการแก่แรงงาน

ข้ามชาติ (ด้านสุขภาพ สังคม สิทธิ และกฎหมาย) เพื่อให้เกิดการป้องกันและการดูแลที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.5 การพัฒนาศักยภาพและสนับสนุนกลุ่มออมทรัพย์

- **สถานการณ์ :** ประชากรที่ไม่ใช่คนไทย ส่วนมากไม่เคยเก็บเงิน เพราะคิดว่าครอบครัวมีรายได้น้อยเลยไม่มีเงินจะเก็บ คนเหล่านี้ไม่สามารถเข้าถึงเงินกองทุนหมู่บ้าน ยามที่จำเป็นหรือร้อนเงิน จะต้องกู้เงินที่มีดอกเบี้ยสูง (10-20% ต่อเดือน) การอยู่ร่วมกันในหมู่บ้านต่างคนต่างอยู่ ไม่มีกลไกการประชุม ไม่ค่อยมีปากมีเสียงที่จะเสนอความคิดเห็นในการอยู่ร่วมกันภายในหมู่บ้าน
- **การดำเนินงานปัจจุบัน :** เจ้าหน้าที่มูลนิธิพัฒนารักษ์ ตระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มและเกิดการออมทรัพย์ ในกลุ่มคนพลัดถิ่นและกลุ่มแรงงาน เพื่อให้เกิดพลังที่สามารถช่วยเหลือกันเองได้ ปัจจุบันมีกลุ่มออมทรัพย์เกิดขึ้นใน 9 ชุมชน มีสมาชิกรวม 906 คน มีเงินสะสมจะรวม 726,000 บาท ผลจากการรวมกลุ่มทำให้สมาชิกได้ประชุมกันบ่อยขึ้น ได้เห็นว่าพลังของชุมชนเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากนอกชุมชน แต่ละคนมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นผ่านเวทีการประชุม ผู้หญิงมีบทบาทในการบริหารงานของกลุ่มมากขึ้น สมาชิกสามารถกู้เงินจากกองทุนสะสมจะ ในอัตราดอกเบี้ยที่ถูกลง (2-5% ต่อเดือน) คนที่ไม่เคยมีเงินฝากเริ่มมีเงินฝาก และได้พิสูจน์ว่าไม่ใช่เฉพาะคนรวยที่มีเงินฝาก คนจนๆที่อยู่ตามชายแดนก็สามารถมีเงินฝากได้ กลุ่มออมทรัพย์ในบางชุมชน เริ่มเปิดร้านค้าชุมชนเพื่อการให้บริการสินค้าแก่สมาชิกและประชาชนทั่วไปในราคาที่เป็นธรรม
- **แผนการดำเนินงานในอนาคต :** การสร้างเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพัฒนา เครือข่ายกองทุน ร้านค้าชุมชน ที่สามารถเชื่อมโยงสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาสได้มากยิ่งขึ้น

5.6 การพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานข้ามชาติในพื้นที่เกษตรตามพันธะสัญญา

- **สถานการณ์ :** พื้นที่ชายแดนไทย-ลาว บริเวณจังหวัดมุกดาหาร อานาจเจริญ มีการทำเกษตรพันธะสัญญา เพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชกันมาก ปัจจุบันจะมีบริษัทเมล็ดพันธุ์มาลงทุนให้เกษตรกรไทยทำการผลิตไม่น้อยกว่า 20 บริษัท ในระหว่างการผลิตเกษตรกรที่เป็นเจ้าของ จะต้องจ้างแรงงานมาจากฝั่ง สปป.ลาว มาเป็นแรงงานเสริม ในระหว่างการผลิตมีการใช้สารเคมีการเกษตรมากและไม่ค่อยมีการป้องกันที่ถูกต้อง มูลนิธิพัฒนารักษ์ประสานกับโรงพยาบาลในพื้นที่ทำการตรวจเลือด

ของคนทำงานในฟาร์ม พบว่า 66% ของคนที่ตรวจมีการตกค้างของสารเคมีในเลือดในภาวะรุนแรง

- **การดำเนินงานปัจจุบัน** : ประสานกับโรงพยาบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความรู้เพื่อสร้างความตระหนักในกลุ่มเกษตรกร รวมทั้งทำกิจกรรมเพื่อการระบายสารพิษออกจากร่างกาย
- **แผนการดำเนินงานในอนาคต** : กระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการออกระเบียบเกี่ยวกับการใช้สารเคมีเกษตรรวมทั้งความรับผิดชอบที่เป็นรูปธรรมของบริษัทที่มาลงทุนในพื้นที่

6. ผู้ให้การสนับสนุน

- The Global Fund
- HUsman Foundation
- COMO Foundation
- Slingshot Development Fund
- WhyHunger
- กองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส)

7. **สรุป** มูลนิธิการุรักษ์ได้พัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ อาชีพ รายได้ การออมทรัพย์ และการพัฒนาทางสังคมแก่ประชาชนในชนบทห่างไกลให้ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อันจะส่งผลต่อความมั่นคงของประเทศต่อไป

